

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Васютинської Єлени Артурівни
«Розвиток освіти євреїв на Єлисаветградщині
(друга половина XIX – початок XX століття)»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки

В умовах кардинальних змін та подальшої розбудови України як багатонаціональної й полікультурної держави спостерігається тенденція підвищення інтересу суспільства та історико-педагогічної науки до вивчення особливостей становлення та розвитку національної освіти й виховання в різних поліетнічних регіонах України, одним з яких була Херсонська губернія з середини XIX – на початку XX ст.

Аналіз змістовної сторони дисертації Васютинської Є. А. засвідчує, що її авторка розкриває важливу наукову проблему, доводячи значущість вивчення питань регіональної освіти й виховання, історико-педагогічних засад формування національного підґрунтя. Не випадково, у підходах до оцінки розвитку освіти тих часів на теренах Єлисаветградщини, окремим вектором є вивчення стану єврейської освіти, дослідження її змістовно-процесульної сторони, врахування та підтримка етнокультурних, освітніх і виховних традицій.

Варто зазначити, що текст дисертації комплексно охоплює широке коло питань стовно ретроспективи аналізу досягнень минулого, збереження та примноження напрацювань попередніх поколінь учених та педагогів-практиків, ґрунтовного вивчення чинників розвитку тогочасної освітньої галузі.

Реалізуюючи окреслені завдання дослідження, авторка аналізує значний обсяг відповідних інформаційних джерел. У роботі чітко прослідковується наукова позиція автора.

У дослідженні чітко представлено наукову новизну і теоретичну значущість. Обґрунтовані в ній положення, узагальнення і висновки надзвичайно важливі для процесу подальшого розвитку історико-педагогічної

науки в контексті реформування національної освітньо-виховної системи, що враховує особливості поліетнічності.

Васютинська Є. А. коректно й чітко сформулювала мету, завдання, гіпотезу, окреслила методи дослідження, що дозволило їй визначити найбільш ефективні підходи до організації наукового пошуку.

Не викликає заперечень й логіка подання результатів дослідження; структурування матеріалу та його представлення у трьох розділах дисертації дозволило здобувачці ґрунтовно й послідовно розкрити проблему розвитку освіти євреїв на Єлисаветградщині у другій половині XIX – на початку XX століття.

Як вимагає логіка, в першому розділі – «Стан наукової розробки проблеми, джерельна база та методологія дослідження» на основі проблемно-хронологічного підходу автор глибоко розкриває історіографію визначеного наукового питання та здійснює класифікацію джерел дослідження. На основі результатів вивчення численних наукових праць, здобувачкою обґрунтовано теоретико-методологічні засади дослідження.

У другому розділі – «Провідні передумови та чинники розвитку освіти євреїв на Єлисаветградщині у другій половині XIX – на початку XX століття» – Васютинською Є. А. виявлено соціокультурні передумови розвитку єврейської освіти на Єлисаветградщині в означений період: сформованість традиційної освіти на засадах історії та культури єврейського народу; піднесення соціально-економічних перетворень у суспільстві, що потребувало масової освіти, підготовку кваліфікованих фахівців із різних сфер життя; впровадження урядових реформ щодо єврейської освіти; започаткування єврейських навчальних закладів різних типів, нормативне забезпечення їх діяльності; активна діяльність єврейських громад, приватна ініціатива громадських діячів у створенні єврейських освітніх інституцій. Глибокий аналіз наукових джерел дозволив дисертантці розкрити провідні чинники розвитку єврейської освіти на Єлисаветградщині у другій половині XIX – на початку XX століття:

поліетнічність регіону, наявність законодавчої регламентації єврейської освіти; встановлення громадсько-державного характеру організаційних засад її діяльності; вияв громадської ініціативи у відкритті єврейських навчальних закладів; врахування в організаційно-змістових аспектах діяльності єврейських шкіл соціальних та економічних потреб розвитку краю.

Зміст третього розділу дисертації – «Організація та функціонування єврейського шкільництва на Єлисаветградщині у другій половині XIX – на початку XX століття» чітко характеризує процес формування та розвитку мережі єврейських початкових та загальноосвітніх навчальних закладів на території краю в означений історичний період; генезу єврейської професійної освіти на Єлисаветградщині у другій половині XIX – на початку XX століття. Авторка розкриває їх роль, окреслюючи статус тогочасних навчальних закладів для євреїв Єлисаветградщини в системі вітчизняної освіти.

Всі наукові положення й висновки дисертації є повно обґрунтованими.

Робота має практичне значення, яке полягає в тому, що систематизовані та узагальнені положення, наявний фактологічний матеріал, джерельна база дослідження є цінним підґрунтям для подальших наукових розвідок із історії педагогіки; для розширення та оновлення змісту навчальних курсів «Історія педагогіки», «Історія України», «Навчально-виховний процес в історичному вимірі» тощо.

Цінним у роботі є введення дисертанткою до наукового обігу нових архівних матеріалів, дослідження краєзнавчого спрямування, що стосуються розвитку освіти євреїв та краю у другій половині XIX – на початку XX століття.

Зміст роботи доповнюється завдяки представленню матеріалів через додатки (11).

Вагомими, що відповідають сучасним вимогам, є впровадження та оприлюднення результатів дисертаційного дослідження. Як підтвердження цього є їх належна апробація на конференціях різного рівня (4 тези у матеріалах науково-практичних конференцій).

Результати дисертаційної роботи висвітлено в 11 публікаціях автора, з них 9 – одноосібні, з-поміж яких: 4 статті – у наукових фахових виданнях України, 3 статті – у закордонних наукових виданнях (з них 1 стаття в науковому виданні, що входить до бази Web of Science Core Collection).

Отже, представлення результатів дослідження, кількість та обсяг публікацій, їх повнота розкриття змісту дисертації відповідає вимогам щодо наукових робіт, поданих на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дисертація є самостійною науковою працею, в якій висвітлені власні ідеї, що дозволили вирішити поставлені завдання. Робота містить теоретичні та методичні положення і висновки, сформульовані дисертанткою особисто. У роботі дотримані принципи академічної доброчесності, адже використані в дисертації ідеї інших авторів мають відповідні посилання і застосовані для підкріплення узагальнених результатів.

Виходячи із зазначеного, є підстави вважати дисертаційну роботу Васютинської Є. А. дослідженням, що має теоретико-практичну значущість та свідчить про вміння автора виявляти й ґрунтовно досліджувати актуальні проблеми історико-педагогічної науки. Водночас робота Васютинської Єлени Артурівни містить положення, які спонукають до дискусії. До них можна віднести такі:

1. Варто уточнити, які саме архівні матеріали, дослідження краєзнавчого спрямування, що стосуються розвитку єврейської освіти на Єлисаветградщині досліджуваного періоду було введено до наукового обігу вперше.

2. Робота виграла б, аби дослідниця схарактеризувала досвід діяльності різних типів єврейських навчальних закладів Єлисаветградщини у порівнянні з іншими єврейськими навчальними закладами українських губерній досліджуваного періоду, акцентуючи увагу на спільних і специфічних ознаках.

3. З огляду на теоретичну та практичну значущість дисертації, висловлюємо побажання щодо висвітлення її результатів у вигляді навчально-методичного посібника.

Проте висловлені зауваження і побажання не знижують загальної високої оцінки проведеного дослідження.

Вважаю, що дисертаційна робота на тему «Розвиток освіти євреїв на Єлисаветградщині (друга половина XIX – початок XX століття)» є завершеним, цілісним і самостійним дослідженням, яке містить нові науково обґрунтовані результати, одержані здобувачем особисто, які мають практичну та теоретичну цінність, відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р. № 502), а її автор Васютинська Єлена Артурівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки
та спеціальної освіти
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка

Микола ДУБІНКА

